

alföld

IRODALMI, MŰVELŐDÉSI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

KALÁSZ MÁRTON
UTASSY JÓZSEF
VASADI PÉTER VERSEI

„VIZSGÁLAT
A RÓZSÁK
ÜGYÉBEN”
DARVASI LÁSZLÓ
DRÁMÁJA

SALAMON ANDRÁS
KISREGÉNYE

SZILASI LÁSZLÓ
SZILÁGYI MÁRTON
TANULMÁNYA

POMOGÁTS BÉLA
KALÁSZ MÁRTONRÓL
VAJDA MIHÁLY
BALASSA PÉTERRŐL

NEGYVENNEGYEDIK ÉVFOLYAM 1993/12

alföld

NEGYVENNEGYEDIK ÉVFOLYAM — 1993. DECEMBER

<i>Vasadi Péter</i> versei: Hív, ahogy elfut, Jövevény, Francesco	3
<i>Utassy József</i> verse: Milpengő – pillangó	6
<i>Darvasi László</i> : Vizsgálat a rózsák ügyében (bűnügyi legenda hét képben)	7
<i>Cselényi Béla</i> versei: Az emlékező művész, A szemközti kínai lány, Meglett korú töprengés	38
<i>Tóth Krisztina</i> versei: Indul a görög aludni, Hagyma, Postás	40
<i>Salamon András</i> : A kutyák nem felejtenek (kisregény, 3. rész)	41
<i>Tompa Gábor–Visky András</i> versei: névtelenül és magabiztosan mint..., szabadnak lenni mit jelent?, épül-e, mondd, a feledésnek...	48
<i>Kalász Márton</i> versei: Révünk, Történet	50
<i>Pomogáts Béla</i> : A remény könyvei (Kalász Márton versben és prózában)	51

tanulmány

<i>Szilágyi Márton</i> : Kritika és irodalomtörténet (avagy miért érdemes XIX. századi szövegeket olvasnunk)	62
<i>Szilasi László</i> : Irodalomtörténet	71

szemle

<i>Simon Attila</i> : „Igen, igen, nem, nem” (Balassa Péter: Szabadban)	77
<i>Vajda Mihály</i> : Filozófiai (láb)jegyzetek (Fura)	86

visszhang

<i>Tamás Attila</i> : Néhány szó vitakultúránk ügyében	93
<i>Kulcsár Szabó Ernő</i> : Jegyzetek egy kritikához	95

képek

A borítón *Závodszy Ferenc* rajzai, a belső illusztrációk *Tamus István* művei

Néhány szó vitakultúránk ügyében

Érdeklődéssel vettem kezembe az Alföld októberi számában Ágoston Zoltán írását. Avval a tanulmánykötettel foglalkozik, melyet a néhány évvel korábban Pécsen megrendezett konferencia előadásainak szövegeiből állítottak össze a szervezők: Kabdebó Lóránt és Kulcsár Szabó Ernő. Ennek célja a húszas (húszas-harmincas) évek költészetének megvilágítása volt, arra a kérdésre keresve választ, hogy vajon került-e sor úgynevezett paradigmaváltásra a jelzett időben, s ha igen: miben és hogyan mutatkozik az meg.

Olvasás közben érdeklődésem módosulásokon ment keresztül.

Bizonyos, hogy elmondható: részben szűken személyes okok következtében. Mi tagadás: nem hízeleg az embernek, ha nagyobb nyilvánosság előtt leírják, hogy az általa megfogalmazottak értelme vélhetőleg „nemcsak az olvasó, hanem a szerző számára is örökre homályban marad”. (Annai reményt engedve csak bátortalanul pislákolni a hatvanas évei dereka táján járó szerző számára, hogy „egy érett dolgozatban” esetleg sikerülhet majd azért értelmesebben is kifejtene gondolatait.)

Udvariasnak ugyan aligha minősíthető ez a hang — immár akár a leghűvösebb tárgyilagosság jegyében sem —, no de ha egyszer igazat mond vele az, aki történetesen csak így tud megnyilatkozni?! Nem ez-e mégis a fontosabb? — kérdezheti valaki. Csakhogy a probléma ott kezdődik, hogy a cikkíró abból indul ki: szóbanforgó írásom „meglepő újdonsággal áll elő: fő célja, hogy a tárgyalt korszakra vonatkozóan, az emberi személyiség könyörtelen... veszélyeztetettségének a tényére hívja fel a figyelmet.” Ellenőrizhető tény azonban, hogy a bírált szöveg — először is — nem kívánt semmit „meglepő újdonság”-ként tálalni, másodszor sehol nem jelölt meg fő célt. (Ha ilyesmi mégis kiolvasható belőle, az éppenséggel abban határozható meg, hogy a lényegesebb változásoknak csak a *készülődését* mutassa ki az előtérbe állított időszakon belül.) Az Ágoston Zoltán által kiemelt idézet a tanulmány második feléből való, ahol is az *egy* jelenségnek az *egyik* lehetséges magyarázatát próbálja megadni. (Hogy ti. mi okozhatja az ekkori magyar lírának viszonylag erősen személyes arculatát.) A következő sorokban kipécézett „későbbi Pilinszky” kifejezés először is nem valamilyen henye megfogalmazása a lírikus valamelyik korszakának (mint ahogy a szövegkimetszés mutatja), hanem arra utal az adott összefüggésben, hogy az előtekintés során szóba hozott lírai termés „későbbi” a konferencia témájául megjelölt időszakhoz viszonyítva. (Egy ilyen irányú utalás *elmaradása* majd Németh G. Béla írásával kapcsolatban készleti ironizálásra a szigorú kritikust.) Fontosabb azonban ennél, hogy Ágoston Zoltán „illyési tendenciák”-at (értsd: általános, közismert illyési jellegzetességeket) nevez meg ott, ahol a tényleges szöveg Illyés változatokban gazdag költészetének egyik *rövid, kevésbé ismert, sajátos* periódusáról szól. (De azért mi indokolhatná, hogy ez — megintcsak — merőben „az újdonság erejével”

haszon? Ha egyszer az erre vonatkozó elemzések már néhány helyen nyilvánosságot kaptak — nem eldugott helyen, nem keltve megütközést a szakmában.) Ezt követően Ágoston Zoltán a szövegben „a semmi, az úr s a tárgyak és tárgyivá dermedő lelki jelenségek *kontrasztjára*”-ról mondottakat az összetett idézetten belül szereplő „a *semmi*”-re vonatkoztatja. („Hogy csak egy dolgot említsünk” ismét.)

Lehet persze, hogy az eredeti szövegben is kurzíváltatnom kellett volna a „kontraszt” szót; itt talán valóban mulasztást követtem el, nem számíthatunk kizárólag figyelmes olvasókra.

És természetesen másban is hibázhattam, tévedhettem. Ha pedig a konferencia többi résztvevője, s (elég nagyszámú) hallgatósága nem figyelmeztetett erre, tegye ezt meg utólag a kritikus. De avval vitázzék — komoly érveléssel —, amit *valóban* leírt az általa bírált szerző, ne csak azzal, amit ő kreált magának az eredeti szöveg felhasználásával. Talán még — Uram bocsá' — valamennyi jóindulat sem árt ilyenkor. Csöppnyi szerénységgel társítva. Mert hogy tizenegy nyomtatott lapon a szimpla (ugyanakkor kétes objektivitású) ismertetéseken túl úgyszólván kizárólag csak a gúnyolódás vagy/és a kioktatás szavai fogalmazódnak meg — legyen szó akár Kulcsár Szabó Ernő vagy Bori Imre, Németh G. Béla, Bányai János vagy mások előadásairól —, szembeállítva az általuk előadottakat „e sorok írója”-nak ítéleteivel, az „én” álláspontjára, a „számomra”, a „tapasztalataimra” való hivatkozásokkal: ez azért rajtunk kívül mást is tűnődésre indíthat. Igaz, az Ótestámentum Ura is csak egyetlen családot talált irgalomra érdemesnek Sodomában — de hát egészen bizonyos, hogy a pécsi konferencia résztvevői is a bűnös város lakóihoz hasonlíthatók? Azon az alapon, hogy többnyire zavaros, egymáséihoz sem illeszkedő fecsegésükkel terhelték meg egymáson túl egy kulturált város érdeklődő közönségét is, ráadásul még a könyvbeli publikálás lehetőségét is kihasználva?

Nem lehet, hogy azért megérdemelt volna valahogyan — egyetlen, rövid ismertetett előadáson túlmenően — egy-két gondolat egy-két elismerő jelzót is?

Merőben éretlenségem számlájára kellene írni, hogy én például szoktam tanulni mások írásaiból — többnyire azokból is, amelyeket bírálok? Hátha nem így van. Mások is meg szokták ezt tenni, bizonyára lehet erre az enyémnél jobb példát is találni.

Bizonyos, hogy néha éles kritikára is szükség van. Hisztérikus hangoktól zaklatott közéletünkben azonban ok lehet a leírt szövegek és a mögöttük kitapintható gondolatok tiszteletére. S vajon bizonyos-e, hogy túlzott igény lenne elvárni, hogy ehhez a szöveget fogalmazó személyiségnek a — tisztelete? talán túl nagy ez a szó — az *elemi megbecsülése* is csatlakozzék?

TAMÁS ATTILA